

НАРЕДБА № 13 от 29.01.2004 г. за условията и реда за осъществяване на техническата експлоатация на язовирните стени и съоръженията към тях

Издадена от министъра на околната среда и водите, министъра на регионалното развитие и благоустройството, министъра на земеделието и горите и министъра на енергетиката и енергийните ресурси, обн., ДВ, бр. 17 от 2.03.2004 г.

Глава първа

ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Раздел I

Предмет

Чл. 1. С тази наредба се определят условията, редът и изискванията за организация и осъществяване на техническата експлоатация на язовирните стени и съоръженията към тях.

Чл. 2. Наредбата регламентира:

1. правата и задълженията на собствениците и лицата, осъществяващи техническата експлоатация;
2. изискванията за осъществяване на техническата експлоатация в различните ѝ етапи;
3. изискванията за осигуряване на безопасна експлоатация в нормални, екстремни и аварийни условия;
4. набирането и обработката на информацията от метеорологичния, хидрологичния и техническия мониторинг;
5. редът за извършване на оценка на сигурността, анализи за техническото състояние и формиране на експертни технически съвети за приемането им;
6. архивирането и въвеждането на регистър и единна номенклатура за съхраняваната документация за язовирните стени и съоръженията към тях.

Раздел II

Приложно поле и обхват

Чл. 3. Тази наредба се прилага за язовирни стени и прилежащите им:

1. облекчителни съоръжения и енергогасители;
2. водоземни съоръжения.

Чл. 4. (1) Собственикът на язовирни стени и съоръжения към тях осъществява техническата им експлоатация в съответствие с изискванията на тази наредба и действащата в тази област нормативна уредба.

(2) Собственикът може да предостави частично или изцяло своите права по техническата експлоатация на язовирните стени и съоръженията към тях на други лица.

(3) Страните по ал. 2 уреждат взаимоотношенията си чрез сключване на писмен договор.

Чл. 5. Лицето, осъществяващо техническата експлоатация посредством техническо обслужване, ремонти и реконструкции, осигурява дълготрайност и ефективност на язовирните стени и съоръженията към тях и опазване на околната среда.

Чл. 6. При нарушаване разпоредбите на тази наредба отговарят собствениците или лицата, осъществяващи техническата експлоатация.

Раздел III

Класификация на язовирните стени и съоръженията към тях

Чл. 7. Язовирните стени се класифицират, както следва:

- (1) В зависимост от типа на конструкцията:

1. гравитационни - язовирни стени от бетон или насип;

2. контрафорсни - масивни и многодъгови;

3. дъгови.

(2) В зависимост от строителните материали и технологията на изграждане:

1. бетонни - масивни от конвенционален бетон или валиран бетон, масивни облекчени, масивни - контрафорсни тип "Ньоцли" и дъгови;

2. насипни - земни, каменни и смесени;

3. зидани;

4. наливни.

(3) В зависимост от техните обобщени параметри - височина, дължина по короната, обем на водохранилището, и в съответствие с класификацията на Международната комисия по големите язовири (ICOLD) големи язовирни стени са тези, които отговарят поне на едно от следните условия:

1. височина на стената, мерена от повърхността на фундиране до короната, по-голяма от 15 m;

2. височина на стената между 10 m и 15 m, когато притежават поне една от следните характеристики:

а) обем на водохранилището, по-голям от 1 000 000 куб. м;

б) пропускна способност на облекчителните съоръжения, по-голяма от 2000 куб. м/с.

(4) Язовирни стени, които не отговарят на нито едно от условията по ал. 3, са малки язовирни стени.

Чл. 8. (1) Облекчителни съоръжения към язовирни стени са:

1. преливниците;

2. основните изпускатели.

(2) По своята конструкция и по начина на действие при пропускане на високите води преливниците се класифицират на:

1. преливници с неконтролируема пропускна способност (без затворни органи);

2. преливници с контролируема пропускна способност (със затворни органи).

Чл. 9. Основните изпускатели и водоземните съоръжения могат да бъдат неразделна част от язовирните стени или самостоятелни и независими от язовирните стени съоръжения.

Чл. 10. (1) Класификацията на язовирните стени и съоръженията към тях в зависимост от последиците при авария и/или разрушение се извършва в съответствие с "Норми за проектиране на хидротехнически съоръжения. Основни положения", утвърдени със заповед № РД-14-02-825 от 7.VIII.1985 г. на министъра на строителството и селищното устройство и на министъра на енергетиката (ДВ, бр. 72 от 1985 г.).

(2) Язовирните стени и съоръженията към тях в зависимост от характеристиките, значимостта, сложността и рисковете при експлоатация се категоризират в съответствие с чл. 137 от Закона за устройство на територията и Наредба № 1 от 30 юли 2003 г. за номенклатурата на видовете строещи.

Чл. 11. Класификацията на язовирните стени и съоръженията към тях по тази наредба се отбелязва в регистъра по глава осма от тази наредба.

Глава втора

ЕТАПИ В ЕКСПЛОАТАЦИЯТА НА ЯЗОВИРНИТЕ СТЕНИ И СЪОРЪЖЕНИЯТА КЪМ ТЯХ

Раздел I

Въвеждане в експлоатация на язовирните стени и съоръженията към тях

Чл. 12. (1) Разрешението за ползване на язовирни стени и съоръженията към тях установява законността на ползването им съобразно тяхното предназначение в съответствие с проектните изисквания и действащата нормативна уредба.

(2) Въвеждането в експлоатация на язовирните стени и съоръженията към тях се извършва при условията и по реда на Наредба № 2 от 2003 г. за въвеждане в експлоатация на строежите в Република България и минимални гаранционни срокове за изпълнени строителни и монтажни работи, съоръжения и строителни обекти (ДВ, бр. 72 от 2003 г.).

Чл. 13. (1) За язовирните стени и съоръженията към тях се извършват:

1. единични изпитвания на всяко съоръжение;
2. комплексни изпитвания;
3. седемдесет и две часови проби при експлоатационни условия.

(2) Изпитванията се определят от действащата техническа нормативна уредба, проектанта, доставчика на съоръженията и с договорите за изпълнение на строителството.

Чл. 14. По време на водна проба се извършват измервания с контролно-измервателни системи (КИС) и огледи на горен и долен участък съгласно програмата за технически контрол.

Чл. 15. По време на строителството и при провеждането на изпитванията на язовирните стени и съоръженията към тях за въвеждането им в експлоатация се съставят документите, изисквани по Наредба № 3 от 2003 г. за съставяне на актове и протоколи по време на строителството (ДВ, бр. 72 от 2003 г.).

Чл. 16. (1) Възложителят или собственикът след получаване на разрешение за ползване на язовирната стена и съоръженията към нея осъществява техническата им експлоатация или ги предоставя за експлоатация на друго лице в съответствие с чл. 4.

(2) Възложителят или собственикът предава документацията за язовирната стена и съоръженията към нея съгласно глава осма на лицето, осъществяващо техническата експлоатация, с протокол, който е неразделна част от договора по чл. 4, ал. 3 .

Чл. 17. Язовирните стени и съоръженията към тях се въвеждат в експлоатация след назначаване на обучен експлоатационен персонал.

Раздел II

Начален етап на експлоатация на язовирните стени и съоръженията към тях

Чл. 18. Началният етап на експлоатация на язовирните стени и съоръженията към тях започва с въвеждането им в експлоатация и е с продължителност не по-малко от две години.

Чл. 19. (1) Първите наблюдения на показанията на вградени в язовирни стени елементи на контролно-измервателните системи се извършват по време на строителството, а при доказана невъзможност за това - непосредствено след въвеждането им в експлоатация.

(2) Наблюденията и измерванията на язовирни стени и съоръженията към тях в началния етап на експлоатация се извършват през интервали по-малки спрямо тези в етапа на редовна експлоатация и са посочени в проекта за експлоатация и поддържане и в програмата за технически контрол.

(3) Наблюденията върху горния и долния участък се извършват в съответствие с проекта за експлоатация и поддържане и аварийния план за действие.

Чл. 20. (1) За отстраняване на евентуални скрити дефекти се предвижда гаранционен срок, определен съгласно чл. 160, ал. 1 от Закона за устройство на територията и Наредба № 2 от 2003 г. за въвеждане в експлоатация на строежите в Република България и минимални гаранционни срокове за изпълнени строителни и монтажни работи, съоръжения и строителни обекти, който не се обвързва с продължителността на началния етап на експлоатация.

(2) Непосредствено преди изтичане на гаранционния срок се извършва преглед на язовирните стени и

съоръженията към тях от комисия с участието на възложителя, строителя и лицето, осъществяващо техническата експлоатация.

Чл. 21. Началният етап на експлоатацията завършва с оценка на сигурността и анализ на техническото състояние на язовирните стени и съоръженията към тях, в съответствие с глава трета, раздел I и глава седма, и с преценка на възможността за преминаване в етап на редовна експлоатация.

Раздел III

Етап на редовна експлоатация на язовирните стени и съоръженията към тях

Чл. 22. Етапът на редовна експлоатация е времето между завършване на началния етап на експлоатация и извеждането на язовирни стени и съоръженията към тях от експлоатация.

Чл. 23. (1) Състоянието на язовирните стени и съоръженията към тях се следи по начини, указани в проекта за експлоатация и поддържане и инструкциите за експлоатация.

(2) Експлоатационният персонал осигурява безопасна работа на язовирната стена и съоръженията към нея съгласно изискванията на глава трета, чл. 55 .

Чл. 24. (1) Два пъти годишно (през пролетта и есента) със заповед на лицето, осъществяващо техническата експлоатация, се назначават комисии за извършване на технически прегледи на състоянието на язовирните стени и съоръженията към тях и на горния и долния участък.

(2) Резултатите от техническите прегледи се отразяват в протоколи.

Чл. 25. (1) Машинното и електрическото оборудване на язовирните стени и съоръженията към тях се поддържат в постоянна готовност за работа и в техническо състояние, осигуряващо проектните изисквания за водоплътност, якост, деформируемост, устойчивост.

(2) Два пъти годишно по време на годишните технически прегледи се извършват основен оглед и пробни манипулации (пълно отваряне и затваряне) със затворните органи за установяване на техническото състояние и експлоатационната им готовност.

(3) На съоръженията, които се намират постоянно под вода, периодично, най-малко веднъж на 5 години, се извършва оглед от водолази.

(4) Резултатите от прегледите, профилактиката и изпитванията се документират и съхраняват в регистъра.

Чл. 26. В етапа на редовна експлоатация се провежда технически контрол върху язовирните стени и съоръженията към тях, въз основа на който се оформя документация съгласно изискванията на глава осма.

Раздел IV

Ремонт и реконструкция на язовирните стени и съоръженията към тях

Чл. 27. (1) Видът, обемът и графика за извършване на ремонтните работи се определят от собственика въз основа на протоколите от прегледите за състоянието на язовирните стени и съоръженията към тях и/или от решенията на експертните технически съвети.

(2) Графиките за извършване на ремонтите на язовирните стени и съоръженията към тях се съгласуват с ползвателите на вода.

Чл. 28. (1) Ремонтите се изпълняват по работен проект, утвърден от собственика.

(2) Документирането се извършва съгласно изискванията на Наредба № 3 от 2003 г. за съставяне на актове и протоколи по време на строителството.

(3) Когато ремонтът е свързан с налагане на ограничения в натоварването, след приключването му язовирните стени и съоръженията към тях се подлагат на 72-часова водна проба, ако не са поставени други изисквания или не е указана друга продължителност.

(4) Приемането на язовирните стени и съоръженията към тях след ремонт се извършва от комисия, назначена от собственика с протокол, който се предава за съхранение в регистъра.

Чл. 29. (1) Реконструкцията на язовирните стени и съоръженията към тях се изпълнява по работен проект, утвърден от собственика и в съответствие с действащата нормативна уредба.

(2) След извършване на реконструкция на язовирните стени и съоръженията към тях ползването им се разрешава съгласно изискванията на чл. 12, ал. 2 и чл. 13 .

(3) Документацията по реконструкцията се съхранява в регистъра.

Раздел V

Извеждане на язовирните стени и съоръженията към тях от експлоатация и ликвидацията им

Чл. 30. Язовирната стена и съоръженията към нея се извеждат от експлоатация и/или се ликвидират, когато след извършените ремонти и реконструкция се установи, че:

1. сигурността им не е гарантирана съгласно нормативните изисквания;
2. не са икономически ефективни;
3. не отговарят на нормативните изисквания за опазване на околната среда.

Чл. 31. (1) Решение за представяне на предложение за извеждане от експлоатация и/или ликвидация от страна на лицето, осъществяващо техническата експлоатация, се взема след извършване на индивидуална и комплексна оценка на работата и ефективността на язовирните стени и съоръженията към тях, включително след извършените ремонти и реконструкции по отношение на:

1. тяхната сигурност;
2. икономическа ефективност;
3. влияние върху околната среда;
4. социална значимост.

(2) Оценката съдържа анализ на възможните последици от извеждането от експлоатация и/или ликвидацията на язовирна стена и съоръженията към нея.

(3) Оценката на работата и ефективността на язовирните стени и съоръженията към тях може да бъде извършвана от външни експерти чрез възлагане с договор.

Чл. 32. (1) Докладът за извършена оценка на работата и ефективността на язовирните стени и съоръженията към тях и предложението за извеждане от експлоатация и/или ликвидация се приема от експертен технически съвет, назначен от собственика.

(2) Експертният технически съвет по ал. 1 преценява необходимостта от извършване на инспекция за оценка на сигурността и анализ на техническото състояние на язовирните стени и съоръженията към тях съгласно изискванията на глава седма.

(3) В случай, че предложението за извеждане от експлоатация и/или ликвидация се прави за комплексни и значими язовири, включени в приложение № 1 към чл. 13, т. 1 от Закона за водите, същото се предлага за одобрение от министъра на околната среда и водите.

(4) Предложението за извеждане от експлоатация и/или ликвидация на язовирните стени и съоръженията към тях се съгласува с водоползвателите.

Чл. 33. (1) Извеждане от експлоатация и/или ликвидация на язовирните стени и съоръженията към тях се извършва по работен проект, приет от експертен технически съвет, назначен от собственика и утвърден в съответствие с действащата нормативна уредба.

(2) Работният проект осигурява носещата способност на всяко оставащо съоръжение или част от него, ако неговите параметри, възможните натоварвания и въздействия върху него или комбинации от тях, не са предвидени в първоначалния проект.

Чл. 34. В случай, че язовирната стена и/или съоръжение към нея не се премахне изцяло, преди извеждането ѝ от експлоатация се изготвя проект за експлоатация и поддръжка на оставащите части.

Чл. 35. Ликвидирането на язовирна стена и съоръжение към нея се извършва при спазване на действащата нормативна уредба в строителството, без да доведе до нарушаване на експлоатационната годност на оставащите съоръжения и до намаляване на проводимостта на речното русло.

Чл. 36. Съоръженията, които остават след извеждането от експлоатация или ликвидация на язовирни стени и съоръжения към тях, не трябва да представляват риск за населението, материалните ценности и околната среда.

Чл. 37. Лицето, осъществяващо техническата експлоатация на язовирни стени и съоръженията към тях, които подлежат на извеждане от експлоатация, работи в тясно сътрудничество с басейновите дирекции за управление на водите, институциите, имащи отношение към този процес, и обществеността.

Глава трета

СИГУРНОСТ НА ЯЗОВИРНИТЕ СТЕНИ И СЪОРЪЖЕНИЯТА КЪМ ТЯХ В УСЛОВИЯТА

НА ЕКСПЛОАТАЦИЯ

Раздел I

Общи изисквания за гарантиране сигурността на язовирните стени и съоръженията към тях в условията на експлоатация

Чл. 38. (1) Изискванията за гарантиране на сигурността на язовирните стени и съоръженията към тях се определят в проекта за експлоатация и поддържане и инструкциите за експлоатация.

(2) Лицето, осъществяващо техническата експлоатация, осигурява периодична оценка на нивото на риска от компрометиране или разрушение на язовирните стени и съоръженията към тях в зависимост от:

1. актуализираната хидроложка информация;
2. промените в сеизмоложката информация;
3. промените в качеството на основата, строителните материали и конструкцията;
4. промените в резултат на антропогенна дейност;
5. резултатите от измерванията и оценка на работата на КИС.

(3) Инструкциите за експлоатация се актуализират при промяна на основни параметри на съоръженията и условията за тяхната експлоатация.

Чл. 39. Рискът при експлоатацията на язовирните стени и съоръженията към тях се обуславя от:

1. вероятността от настъпване на природни бедствия;
2. специфичните топографски и геоложки условия и конструкцията на съоръженията;
3. специфичната човешка дейност.

Чл. 40. Не се допуска разполагането и достъпът на плаващи и подводни съдове и съоръжения на разстояние по-малко от 1000 м от язовирните стени по чл. 7, ал. 3 и съоръженията към тях.

Чл. 41. Сигурността на язовирните стени и съоръженията към тях в условията на експлоатация се оценява чрез наблюдение и контрол на показатели за:

1. конструктивната им сигурност;
2. технологичната им сигурност;
3. влиянието им върху околната среда.

Чл. 42. Конструктивната сигурност е способността на язовирните стени и съоръженията към тях и основата им да запазват:

1. обща и местна якост, носеща способност;

2. обща устойчивост;
3. филтрационна устойчивост;
4. пукнатинуоустойчивост;
5. коравина;
6. якост на умора;
7. мразоустойчивост;
8. корозионна устойчивост;
9. износоустойчивост;
10. температурна устойчивост;
11. устойчивост срещу биокорозия.

Чл. 43. Технологичната сигурност е способността на язовирните стени и съоръженията към тях да изпълняват основните си функции според показатели за:

1. геометрично съответствие с проекта (кота било язовирна стена, най-висока кота противофилтрационно устройство, коти водно ниво, напор, наклони, пропускна способност и др.);
2. съответствие на свойствата на материалите (якост, водоплътност, градиенти на напора, коефициент на филтрация);
3. технологичен срок на експлоатация.

Чл. 44. Влиянието на язовирните стени и съоръженията към тях върху околната среда се оценява по показатели за качеството на околната среда и степента на застрашеност на живота и здравето на хората и на материалните ценности.

Чл. 45. (1) Показателите за конструктивна и технологична сигурност и за опазване на околната среда се определят в проектната документация.

(2) Лицето, осъществяващо техническата експлоатация следи за появата на качествени и количествени признаци за нарушаването на показателите по ал. 1 по указанията в проекта за експлоатация и поддържане и инструкцията за експлоатация.

(3) Контролираните в периода на експлоатация параметри се сравняват с проектните и прогнозираните стойности, получени въз основа на данни от предходни наблюдения и измервания.

Чл. 46. Техническото състояние на язовирните стени и съоръженията към тях се определя като:

1. изправно, когато отговаря на показателите за сигурност по чл. 41 ;
2. неизправно - частично работоспособно, когато:
  - а) е нарушен поне един от показателите за технологична сигурност без опасност за конструктивната сигурност; предприема се ремонт;
  - б) е нарушен поне един от показателите за конструктивна сигурност и/или показателите за опазване на околната среда при удовлетворени показатели за технологична сигурност; в този случай след анализ на техническото състояние се налагат ограничения в натоварването; предприема се ремонт;
3. неизправно - неработоспособно, когато са нарушени показатели за технологична сигурност и конструктивна сигурност; налагат се ограничения в натоварването и се предприемат ремонтни работи или

реконструкция;

4. предаварийно - когато по-нататъшната им експлоатация е недопустима поради неприемлив риск за хора, материални ценности и околна среда; извеждат се от експлоатация до довеждане в състояние по предходните точки.

Чл. 47. В случай на нарушаване на изправното състояние на язовирните стени и съоръженията към тях лицето, осъществяващо техническата експлоатация, е длъжно:

1. при констатиране на повреда да извърши извънреден технически преглед и анализ на техническото състояние съгласно изискванията на глава седма и да предложи вида и обема на ремонтните работи;

2. при наличие на процес, застрашаващ язовирните стени и съоръженията към тях с постепенен отказ, да сигнализира на собственика, който възлага измервания и оценка на сигурността и предприемане на действия съгласно глава втора - раздели IV и V;

3. при поява на внезапен отказ да реагира съобразно аварийните планове за действие и да уведоми собственика.

Чл. 48. Сигурността на язовирните стени и съоръженията към тях се оценява по показателите за конструктивна и технологична сигурност и по показателите за опазване на околната среда съгласно изискванията на глава седма и се възлага от собственика и/или по предписание на ДА "Гражданска защита".

Чл. 49. При оценка на сигурността на язовирните стени и съоръженията към тях се извършва:

1. актуализация на класификацията на съоръжението;

2. анализ на резултатите от прегледите на техническото състояние;

3. анализ на резултатите от работата на КИС и базата данни от мониторинга;

4. оценка на методите за наблюдение и контрол;

5. оценка на инструкциите за експлоатация;

6. оценка на резултати от провеждането на периодични проверки на състоянието на всички видове оборудване;

7. оценка на резултати от проверки за готовност на звената за действия по аварийния план и проиграване на аварийна ситуация;

8. оценка на резултати от проверки за изпълнение на предписанията от предишни анализи на сигурността;

9. изработване на заключения и препоръки.

Чл. 50. Оценката за сигурността на язовирните стени и съоръженията към тях се извършва в зависимост от етапа на експлоатация и техническото им състояние, в съответствие с изискванията на глава втора и глава седма.

Раздел II

Експлоатация на язовирните стени и съоръженията към тях в нормални условия

Чл. 51. Нормални условия на експлоатация на язовирните стени и съоръженията към тях са тези, при които режимът на работа достига до граничните изчислителни натоварвания, предвидени в проекта, без данни за нарушаване на изправното им състояние.

Чл. 52. Експлоатацията на язовирни стени и съоръженията към тях при нормални условия се осъществява съгласно проекта за експлоатация и поддържане и инструкциите за експлоатация.

Чл. 53. Експлоатацията на облекчителните и водовземните съоръжения, както и нивото на автоматизация на оборудването съгласно изискванията на тази наредба се регламентират в инструкциите за експлоатация.

Чл. 54. За задвижването на затворните органи на облекчителните и водовземните съоръжения се

осигурява резервно захранване или ръчно задвижване.

Чл. 55. Лицето, осъществяващо техническата експлоатация, осигурява безопасна работа на язовирните стени и съоръженията към тях, като:

1. изпълнява програмата за технически контрол, спазва инструкциите за експлоатация на язовирните стени и съоръженията към тях и длъжностните инструкции на работните места;

2. извършва поддръжка и ремонт на язовирните стени и съоръженията към тях, поддържа в изправност комуникационните и пътните връзки с държавната и общинската пътна мрежа, транспортната техника и производствено-складовата база;

3. поддържа в готовност и наличност аварийен резерв от материали и резервни части;

4. извършва обработка на данните за наблюдаваните явления, получени от метеорологичния, хидрологичния и техническия мониторинг;

5. извършва огледи на горен и долен участък;

6. изготвя анализи за техническото състояние на язовирните стени и съоръженията към тях;

7. извършва технически прегледи на експлоатационното състояние на язовирните стени и съоръженията към тях и на горния и долния участък;

8. извършва извънреден технически преглед на техническото състояние след настъпване на извънредно събитие;

9. периодично провежда тренировки за действие при аварийни условия и актуализира аварийния план за действие.

Раздел III

Експлоатация на язовирните стени и съоръженията към тях в екстремни условия

Чл. 56. Екстремни условия на експлоатация на язовирните стени и съоръженията към тях са тези, при които режимът на работа на язовирната стена и на едно или повече съоръжения към нея надхвърля изчислителните натоварвания, като всички съоръжения запазват работоспособно техническо състояние.

Чл. 57. Експлоатацията на язовирните стени и съоръженията към тях при екстремни условия се осъществява съгласно плана за експлоатация и поддръжане, инструкциите за експлоатация и аварийния план за действие.

Чл. 58. (1) За язовирните стени и съоръженията към тях се изготвя аварийния план за действие при екстремни и аварийни условия, който включва:

1. структурни единици, задействане на аварийния план и средствата за действие;

2. кратки технически данни за язовирните стени и съоръженията към тях;

3. застрашени населени места, промишлени и други обекти;

4. възможни причини за възникване на аварийни ситуации:

а) преминаване на висока вълна с обезпеченост над проектната;

б) сеизмични въздействия;

в) терористичен акт (поставено взривно устройство или осъществен терористичен акт - взрив в района на язовир);

г) необичайни явления (в язовирна стена и съоръжения към нея и язовирното езеро, като силно увеличена филтрация или теч на вода, необичайни премествания, деформации, пукнатини, свличане на

скатове и др.);

- д) тежка авария;
5. действие при аварийни ситуации;
6. действие при авария на отделно съоръжение;
7. действие при сигнал за терористичен акт;
8. физическа охрана на обектите и съоръженията.

(2) Аварийният план за действие при екстремни и аварийни условия се съгласува с органите на местното самоуправление и на ДА "Гражданска защита", органите на вътрешните работи и със собствениците на хидротехнически съоръжения по поречието на реката.

Чл. 59. Лицето, осъществяващо техническата експлоатация осигурява безопасна работа на язовирните стени и съоръженията към тях в екстремни условия, като изпълнява:

1. програмите за технически контрол;
2. аварийния план за действие;
3. инструкциите за експлоатация на съоръженията.

Чл. 60. След провеждане на висока вълна лицето, осъществяващо техническата експлоатация, извършва преглед на техническото състояние на язовирната стена, на преливните, водовземните, изпускателните и гасителните съоръжения и на долния участък. При необходимост се предприемат ремонтно-възстановителни работи.

Чл. 61. След потенциално застрашаващи сигурността на язовирната стена и съоръженията към нея събития се предприемат извънредни наблюдения и измервания с КИС.

Чл. 62. (1) Режимите на работа на облекчителните съоръжения за безопасното пропускане на висока вълна, включени в аварийния план за действие и инструкциите за експлоатация, се избират с цел предотвратяване на заливане на земи, жилищни сгради и стопански обекти над зададеното в проекта ниво за експлоатация и поддържане на горния и долния участък.

(2) Поддържането на горния участък задължава лицето, осъществяващо техническата експлоатация, да не извършва дейности, които могат да активират потенциални срутища и свлачища в язовирното езеро и бреговата ивица.

(3) Поддържането на долния участък задължава лицето, осъществяващо техническата експлоатация, да осигурява пропускателната способност на речното корито за високи води и да предотвратява недопустими спрямо проекта изравнения.

Чл. 63. Режимите на работа на затворните органи на основните изпускатели при бързо понижаване на водното ниво на язовирното езеро трябва да осигуряват срок на изтакане на езерото не по-малък от минимално допустимия за гарантиране устойчивост на откосите на насипните язовирни стени и бреговете на водохранилището, посочен в инструкциите за експлоатация.

Раздел IV

Експлоатация на язовирните стени и съоръженията към тях в аварийни условия

Чл. 64. Аварийни условия на експлоатация на язовирните стени и съоръженията към тях са тези, при които режимът на работа на едно или повече от тях надхвърля граничните изчислителни натоварвания и поне едно от тях се намира в неработоспособно техническо състояние.

Чл. 65. Експлоатацията на язовирните стени и съоръженията към тях при аварийни условия се осъществява в съответствие с плана за експлоатация и поддържане, инструкциите за експлоатация и аварийния план за действие.

Чл. 66. Лицето, осъществяващо техническата експлоатация на язовирни стени и съоръженията към тях, предприема мерки за овладяване на последиците от аварията и ограничаване на риска за хора, материални ценности и околна среда, като незабавно уведомява собственика, басейновите дирекции за управление на

водите, органите на местното самоуправление и на ДА "Гражданска защита".

Чл. 67. (1) Лицето, осъществяващо техническата експлоатация, предлага на собственика извършване на извънредна инспекция за оценка на сигурността и анализ на техническото състояние на авариралите язовирни стени и съоръженията към тях.

(2) Докладът за оценка на сигурността и анализ на техническото състояние на язовирните стени и съоръжения към тях в аварийни условия се изготвя от екип от експерти и се приема от експертен технически съвет, назначен от собственика.

(3) В зависимост от заключението на екипа от експерти се изпълняват изискванията на глава втора, раздел IV или V.

Раздел V

Привеждане на стари язовирни стени и съоръженията към тях в съответствие с изискванията на наредбата

Чл. 68. (1) Язовирни стени и съоръжения към тях, намиращи се в дългогодишна експлоатация, които не отговарят на изискванията на тази наредба за изправно техническо състояние, подлежат на оценка на възможността и целесъобразността от привеждането им в съответствие с тези изисквания съгласно разпоредбите на глава втора, раздел IV или тяхната ликвидация по смисъла на глава втора, раздел V.

(2) Оценка на сигурността и анализ на техническото състояние на стари язовирни стени и съоръжения към тях в различни условия на работа и предложение за по-нататъшната им експлоатация се извършва на базата на изследвания, контролни измервания и проби, по показателите за конструктивна сигурност, за технологична сигурност, влияние върху околната среда и според качествените признаци за състояние, указани в проектната документация на съоръжението, в проекта за експлоатация и поддържане и тази наредба.

(3) Предложение за оценка на възможността и целесъобразността от привеждането на язовирни стени и съоръженията към тях, намиращи се в дългогодишна експлоатация, в съответствие с изискванията на тази наредба се прави и от ДА "Гражданска защита" и компетентните контролни органи.

Чл. 69. Резултатите от оценката на сигурността и анализа на техническото състояние на стари язовирни стени и съоръжения към тях дават основание на собственика, съгласувано с компетентните контролни органи, да продължи експлоатацията им.

Глава четвърта

МЕТЕОРОЛОГИЧЕН И ХИДРОЛОГИЧЕН МОНИТОРИНГ ПРИ ЕКСПЛОАТАЦИЯТА НА ЯЗОВИРНИ СТЕНИ И СЪОРЪЖЕНИЯТА КЪМ ТЯХ

Раздел I

Общи положения

Чл. 70. Метеорологичният и хидрологичният мониторинг осигуряват:

1. регистриране на стойностите на метеорологични и хидрологични елементи, които имат пряко отношение към техническата експлоатация на язовирните стени и съоръженията към тях;

2. изготвяне на предложения и препоръки за безопасна техническа експлоатация на язовирните стени и съоръженията към тях.

Чл. 71. Метеорологичният и хидрологичният мониторинг включват:

1. системи от апаратни средства, организирани в метеорологична и хидрологична мрежа;

2. средства и методи за набиране, обработване и предаване на оперативната информация от мрежите;

3. средства и методи за обработване и контрол на оперативната информация;

4. средства и методи за разработване и оценка на метеорологични и хидрологични характеристики -

режимна информация;

5. средства и методи за архивиране и съхраняване на метеорологичната и хидрологичната информация.

Чл. 72. (1) Главен елемент на мониторинга са мониторинговите мрежи - метеорологична и хидрологична.

(2) Метеорологичната и хидрологичната мрежа са взаимно свързани комплекси от средства за наблюдение и измерване, организирани в единна система, съответстваща на структурата на управление на техническата експлоатация на язовирните стени и съоръженията към тях.

Чл. 73. Дейностите за реализиране на метеорологичния и хидрологичния мониторинг се провеждат при изпълнение на изискванията на Български държавни стандарти (БДС), международната организация по стандартизация (International Standard Organization - ISO), ръководства на Националния институт по метеорология и хидрология (НИМХ) - БАН, и Световната метеорологична организация (СМО).

Раздел II

Организация на метеорологичния и хидрологичния мониторинг

Чл. 74. Метеорологичната мрежа се формира от метеорологични и дъждомерни станции и снегомерни постове.

Чл. 75. Хидрологичната мрежа се формира от хидрологични станции, нивомерни и водомерни постове.

Чл. 76. (1) Структурите на метеорологичните и хидрологичните мрежи и елементите на наблюдение се определят с проектите за тяхното изграждане и оборудване.

(2) Минималният брой на нивомерни постове при водохранилищата е един.

Чл. 77. Наблюденията от метеорологичния и хидрологичния мониторинг са непрекъснати и срочни.

Чл. 78. Станциите и постове по чл. 74 и 75 се оборудват със съответните средства за наблюдение, измерване и предаване на информацията.

Раздел III

Архивиране, съхраняване и обработка на данните от метеорологичните и хидрологичните наблюдения и измервания

Чл. 79. Базата от метеорологични и хидрологични данни се организира на хартиен и магнитен носител на три нива:

1. първо ниво - регистрирани данни от наблюдения и измервания, които се съхраняват в съответната метеорологична или хидрологична станция;

2. второ ниво - информация от първична обработка на регистрирани данни, която се съхранява в съответното експлоатационно звено;

3. трето ниво - режимна информация, която се разработва и съхранява от лицето, осъществяващо техническата експлоатация;

Чл. 80. Първичната обработка на данните от наблюденията на метеорологични и хидрологични елементи се състои в обработване на регистрираните данни, като се определят средни и екстремни стойности за съответния елемент, съответстващи на приетите времеви интервали за дискретизация.

Чл. 81. На основата на първичната метеорологична и хидрологична информация след анализ на точността на информацията и отстраняване на груби и системни грешки се оформя режимният вариант на метеорологичната и хидрологичната информация.

Чл. 82. Режимната метеорологична и хидрологична информация се разработват в срок до 3 месеца след приключване на календарната година и се попълват в съответни формуляри.

Чл. 83. Режимната информация се придружава от оценки за точността на метеорологичните и хидрологичните елементи за приетите дискретни интервали от време.

Раздел IV

Метеорологични, хидрологични и воднобалансови оценки

Чл. 84. По време на експлоатацията на язовирните стени и съоръженията към тях се извършват метеорологични, хидрологични и воднобалансови оценки, както следва:

1. метеорологични и хидрологични оценки, свързани с екстремни хидрологични явления;
2. метеорологични и хидрологични оценки за целите на метеорологични и хидрологични прогнози;
3. воднобалансови оценки за водохранилищата:
  - а) ежедневни - оперативни;
  - б) десетдневни - оперативни;
  - в) месечни - оперативни и режимни;
  - г) годишни - режимни.

Чл. 85. (1) Водният баланс на водохранилищата се разработва за денонощен, десетдневен, месечен и годишен интервал на дискретизация на неговите елементи.

(2) Оперативният воден баланс се разработва на основата на непълно балансово уравнение, като не се отчитат елементи, които не подлежат на наблюдение или измерване.

(3) Режимният вариант на водния баланс се разработва до 10-о число на следващия календарен месец на основата на пълното балансово уравнение.

(4) Притокът от речната мрежа, както и местният приток при водохранилищата може да се определя и като затварящ елемент на балансовото уравнение.

Чл. 86. (1) Разходните елементи на балансовото уравнение се определят за две основни групи разходи - полезен разход, който съдържа видовете водопотребление, и загуби на вода.

(2) Полезният разход се определя по наблюденията и измерванията в хидрометрични и водомерни постове, разположени и оборудвани при спазване на съответните технологични изисквания.

(3) Водопотреблението за производство на електрическа енергия се определя с разходомери или по разхода на вода от ВЕЦ, изчислен на основата на съответстващ на хидравличните особености на водопровеждащата система специфичен разход на вода.

Чл. 87. Несвързките на балансовото уравнение не трябва да надвишават 10 % от оценката за притока от речната мрежа за денонощен интервал на дискретизация, 5 % при месечен интервал и 2,5 % при годишен интервал на дискретизация.

Глава пета

ТЕХНИЧЕСКИ МОНИТОРИНГ ПРИ ЕКСПЛОАТАЦИЯТА НА ЯЗОВИРНИТЕ СЕНИ

И СЪОРЪЖЕНИЯТА КЪМ ТЯХ

Раздел I

Общи положения

Чл. 88. (1) Техническият мониторинг осигурява информация за оценка на сигурността на язовирните сени и съоръженията към тях в експлоатация по смисъла на глава трета и възможност своевременно да бъдат идентифицирани потенциални опасности.

(2) За всяка язовирна стена и съоръжения към нея, оборудвани с КИС, се създава база данни от измервания, която се поддържа и периодично актуализира.

(3) За взаимно свързани явления базата данни съдържа синхронизирани измервания от техническия, метеорологичния и хидрологичния мониторинг.

Чл. 89. Техническият мониторинг (наблюденията и измерванията, техният анализ и оценка) обхваща язовирната стена и съоръженията към нея, геоложката основа и бреговете в зоните на влияние в горния и долния участък.

Чл. 90. Наблюденията и измерванията по техническия мониторинг върху язовирните сени и

съоръженията към тях са:

1. задължителни;
2. периодични и непрекъснати;
3. едновременни при наблюдения и измервания на взаимно свързани явления;
4. сравними по време, час и място.

Раздел II

Организация на наблюденията и измерванията

Чл. 91. (1) Контролно-измервателната система се изпълнява въз основа на проект, който е неразделна част от проекта за язовирната стена и съоръженията към нея.

(2) Организацията на наблюденията и измерванията осигурява:

1. предвидените в проекта за експлоатация измервания върху процесите и явленията, протичащи в язовирните стени и съоръженията към тях;
2. възможност за измерване в едно и също време на определено явление най-малко с два уреда от КИС;
3. възможност за надеждна оценка на измерваните процеси и явления;
4. набиране на информация за цялостна оценка на състоянието на язовирните стени и съоръженията към тях.

Чл. 92. (1) В документацията за КИС се дава обхватът, видът, конструкцията и местоположението на отделните уреди и указания по организацията на наблюденията и измерванията.

(2) В инструкцията за експлоатация и в програмата за технически контрол се указва честотата на измерване и методиката за обработка на резултатите.

Чл. 93. (1) Наблюденията и измерванията с КИС се препоръчва да започнат възможно в най-ранен период на строителството.

(2) Получените в периода по ал. 1 данни за вложени строителни материали, геодезични измервания върху изградени части на стената и съоръженията и измерванията с вложената КИС са начални за обекта.

Чл. 94. При първоначалното завиряване до кота най-високо работно водно ниво (НВРВН) поведението на язовирните стени и съоръженията, основата и бреговете се следят чрез наблюдения и измервания с увеличена честота спрямо следващите в съответствие с инструкцията за експлоатация и програмата за технически контрол.

Чл. 95. (1) Програмата за технически контрол и инструкцията за експлоатация се изготвят от проектанта в последния етап на проектиране.

(2) Актуализация на програмата за технически контрол за язовирните стени и съоръженията към тях се извършва при необходимост по етапи на експлоатация в зависимост от състоянието им по решение на технически съвет (ТС) на лицето, осъществяващо техническата експлоатация, или на ЕТС на собственика.

Чл. 96. Оперативен анализ на данните от наблюденията и измерванията се извършва в деня на измерването. При съмнение в точността на измерването то се повтаря.

Раздел III

Наблюдения и измервания

Чл. 97. Наблюденията и измерванията на язовирните стени и съоръженията към тях се извършват в съответствие с програмата за технически контрол на три нива:

1. визуален контрол - определен по място и време;
2. оперативни измервания в определени пунктове;

3. пълни измервания на всички наблюдавани точки в съответствие с проекта за КИС и инструкциите за експлоатация.

Чл. 98. (1) Измерванията на новопостроени язовирни стени и съоръженията към тях са преки и дистанционни, без или със централна измервателна станция (ЦИС).

(2) При стари язовирни стени и съоръжения към тях при възможност постепенно се извършва включване на КИС към ЦИС.

Чл. 99. (1) Техническият мониторинг върху бетоновите язовирни стени включва наблюдения и измервания на:

1. водно ниво във водохранилището;
2. запълване на водохранилището с наноси;
3. хоризонтални и вертикални премествания;
4. взаимни премествания между стена и основа;
5. развитие на пукнатини в стената;
6. състояние на фугите;
7. воден подем и налягане;
8. изменение в качествата на бетона и основата;
9. филтрация и течове през, под и в обход на стената;
10. мътност и химически състав на филтриралите води;
11. деформации и напрежения в тялото на стената;
12. деформации на основата;
13. температура на бетона, водата и въздуха;
14. сеизмични въздействия.

(2) Техническият мониторинг върху язовирни стени от местни материали включва наблюдения и измервания на:

1. водно ниво във водохранилището;
2. запълване на водохранилището с наноси;
3. воден противонатиск;
4. филтрация под и в обход на стената;
5. филтрация през тялото на стената;
6. мътност и химически състав на филтриралите води;
7. положение на депресионната повърхност;
8. парово (хидродинамично) налягане;

9. хоризонтални и вертикални премествания;
10. изменение в качествата на насипа и основата;
11. деформации и нарушаване монолитността на бетонови съоръжения към стената;
12. деформации и напрежения в насипа;
13. сеизмични въздействия.

(3) Наблюденията и измерванията за всяка язовирна стена се определят конкретно и в зависимост от изградената КИС.

(4) Повредените и амортизирани уреди от КИС, вградени в тялото на стари язовирни стени и съоръжения към тях, които не могат да се възстановят, се изключват от програмата за технически контрол с решение на техническия съвет на лицето, осъществяващо техническата експлоатация.

Раздел IV

Периодичност на измерванията

Чл. 100. Периодичността на извършване на наблюденията и измерванията се указва в програмата за технически контрол съобразно:

1. категорията на съоръжението;
2. сеизмичност на района;
3. възраст и състояние на язовирната стена и съоръженията към нея (етап на експлоатация).

Чл. 101. Периодичността на извършване на наблюденията и измерванията се съобразява със:

1. текущото състояние на съоръжението;
2. динамиката на водното ниво в язовира;
3. настъпване на извънредно събитие.

Чл. 102. (1) На визуален контрол подлежат язовирната стена, съоръженията към нея, горният и долният участък.

(2) При липса на други указания визуален оглед на язовирната стена и съоръженията към нея, горния и долния участък се прави един път месечно.

Чл. 103. При първоначално завиряване наблюденията и измерванията са ежедневни до седмични. Пълно измерване се прави при запълване на водохранилището до 1/4 от дълбочината му, до 1/2 от дълбочината му и на всяка 1/10 част от горната половина на дълбочината му до НВРВН.

Чл. 104. Наблюдения и измервания с увеличена честота до ежедневни се извършват при висока вълна или след земетресения, при значително увеличена филтрация, премествания и деформации.

Чл. 105. При отсъствие на други указания, наблюденията и измерванията с КИС се правят не по-рядко от:

1. един път на три месеца за големи язовирни стени;
2. един път на шест месеца за малки язовирни стени.

Раздел V

Наблюдения и измервания при преминаване на високи води и земетръс

Чл. 106. Готовността на съоръженията за провеждането на високи води в периода на прииждане се установява посредством:

1. преглед на затворните органи на облекчителните съоръжения;
2. преглед на затворните органи на водовземните съоръжения;
3. оглед на горния участък;
4. оглед на долния участък.

Чл. 107. В периода на прииждане и провеждане на високи води:

1. при наличие в горния участък на свлачища и срутища с изградената геодезична мрежа за измерване се правят контролни геодезични измервания за установяване на премествания при водно ниво, близко до НВВН;

2. по време на работата на облекчителните съоръжения при наличие на свлачища и срутища с изградената геодезична мрежа за измерване в долния участък се правят огледи и контролни геодезични измервания.

Чл. 108. В периода на високи води състоянието на язовирните стени от местни материали и съоръженията към тях се следи, като се изпълняват контролни визуални огледи на билото и въздушния откос на стените, преливниците и гасителите съгласно програмите за технически контрол.

Чл. 109. При водно ниво близко до НВВН се прави пълно измерване с КИС съгласно програмите за технически контрол.

Чл. 110. След провеждане на високата вълна се извършва подробен оглед на състоянието на язовирната стена, преливните и гасителните съоръжения и речното корито до 500 m след язовирната стена. Особено внимание при огледите се обръща на:

1. връзките на бетоновите конструкции със земнонасипни съоръжения;
2. ерозията и отлаганията след преливните съоръжения;
3. участъците, където са се появили течове и суфозионни явления.

Чл. 111. След провеждане на високата вълна лицето, осъществяващо техническата експлоатация, извършва визуални огледи, измервания съобразно програмата за технически контрол и анализ на техническото състояние на язовирните стени и съоръженията към тях.

Чл. 112. (1) При регистриране на земетръс с интензивност над VI степен по скалата на MSK-64 се извършват подробни огледи и пълни измервания съобразно програмата за технически контрол с документиране и анализ на състоянието на съоръженията.

(2) При земетръс с интензивност от III до VI степен по скалата на MSK-64 се извършват огледи на всички съоръжения и оперативни измервания.

Раздел VI

Обработка на резултатите - методика, документация

Чл. 113. (1) Обемът, видът, формата и начинът за документиране на резултатите от измерванията са определени в проекта за експлоатация и поддържане и инструкциите за експлоатация на КИС.

(2) Данните от техническия мониторинг се включват в регистъра съгласно изискванията на единната номенклатура, регламентирани в глава осма.

Чл. 114. (1) Всички наблюдения и отчети се вписват в съответен журнал (форма) преди и след първичната обработка, извършвана от експлоатационното звено.

(2) Методиката за обработка на резултатите се указва в инструкцията за експлоатация и в паспорта на всеки от уредите.

(3) Резултатите от всички наблюдения и отчети, както и тяхната първична обработка, извършена от експлоатационното звено се нанасят в съществуващата база данни и на хартиен носител.

Глава шеста

ОРГАНИЗАЦИОННА СТРУКТУРА НА ЕКСПЛОАТАЦИЯТА НА ЯЗОВИРНИ СТЕНИ И

СЪОРЪЖЕНИЯТА КЪМ ТЯХ

Раздел I

Общи положения

Чл. 115. С организационната структура на експлоатацията на язовирните стени и съоръженията към тях се определят нивата на управление, техните права, задължения и отговорности.

Раздел II

Нива на организация на техническата експлоатация

Чл. 116. Управлението на техническата експлоатация на язовирните стени и съоръженията към тях се осъществява на три нива:

1. собственик;

2. лице, осъществяващо техническата експлоатация;

3. експлоатационно звено за техническа експлоатация - поделение на лицето, осъществяващо техническата експлоатация, обособено на териториален и обектов принцип.

Чл. 117. (1) Собственикът упражнява правото на управление при провеждане на техническата експлоатация на язовирни стени и съоръженията към тях, определя общи насоки в развитието и упражнява контрол върху структурите, които я осъществяват.

(2) Собственикът назначава експертен технически съвет за приемане на анализите за техническото състояние и на докладите от инспекциите за оценка на сигурността и анализ на техническото състояние на язовирните стени и съоръженията към тях и приемане на решения за продължаване на експлоатацията им.

(3) Собственикът взема решения и обявява процедурите за ремонти и реконструкция на язовирни стени и съоръженията към тях, както и за извеждането им от експлоатация и ликвидация при спазване на изискванията, посочени в глава втора, раздели IV и V.

(4) Собственикът възлага изработване на екзекутивна документация, необходима за попълване на регистъра за документация на язовирните стени и съоръженията към тях.

Чл. 118. (1) Лицето, осъществяващо техническата експлоатация на язовирни стени и съоръженията към тях, провежда, организира, ръководи, контролира експлоатацията им и отговаря за тяхната сигурност и опазване на околната среда.

(2) Лицето, осъществяващо техническата експлоатация на язовирни стени и съоръженията към тях:

1. осигурява анализ и оценка на информацията от КИС, получена от експлоатационните звена;

2. подготвя предложения за ремонт, реконструкция, извеждане от експлоатация и ликвидация на язовирни стени и съоръженията към тях;

3. упражнява контрол при извършване на ремонт, реконструкция, извеждане от експлоатация и ликвидация на язовирните стени и съоръженията към тях;

4. осигурява контрол над експлоатационните звена относно поддръжката на язовирните стени и съоръженията към тях;

5. осигурява контролни измервания на опорната геодезична мрежа за оценка на деформации на язовирните стени и съоръженията към тях;

6. осигурява контрол на работата на съоръженията под вода чрез наемане на водолазна група;

7. осигурява консултации по техническата експлоатация на язовирните стени и съоръженията към тях

на експлоатационните звена;

8. провежда обучение за повишаване на квалификацията на персонала за техническа експлоатация към звената;

9. осигурява организацията и участието на свои специалисти в провеждането на ежегодните технически прегледи на състоянието на язовирните стени и съоръженията към тях;

10. формира състава и провежда заседания на технически съвет;

11. докладва на експертен технически съвет, назначен от собственика, "Анализи за техническото състояние на язовирните стени" (за всяка язовирна стена за период не по-голям от 3 години);

12. актуализира програмите за технически контрол;

13. изготвя и актуализира аварийните планове за действие;

14. поддържа база данни на язовирните стени и съоръженията към тях;

15. води единна номенклатура за документацията, която съхранява.

Чл. 119. (1) Експлоатационните звена, осъществяващи техническа експлоатация на язовирни стени и съоръженията към тях:

1. създават и поддържат регистър за съхраняваната документация на язовирните стени и съоръженията към тях;

2. извършват огледи на съоръженията и включват резултатите от тях в регистъра;

3. извършват измервания с КИС в съответствие с програмата за технически контрол;

4. уведомяват лицето, осъществяващо техническата експлоатация, или собственика за извънредни ситуации и опасност от аварии в работата на съоръженията на база на проведените измервания;

5. осигуряват първичната обработка на данните, получени от КИС;

6. задействат аварийния план за действие при работа на язовирните стени и съоръженията към тях в екстремни и аварийни условия;

7. обслужват системите за метеорологичен, хидрологичен и технически мониторинг на язовирните стени и съоръженията към тях;

8. осигуряват измерване на наносите, отложени във водохранилището;

9. обезпечават изпълнението на всички изисквания по тази наредба за непрекъсната и безопасна работа на язовирните стени и съоръженията към тях и машинната и електрическата част към тях;

10. съхраняват в регистъра цялата документация на язовирните стени и съоръженията към тях от проектирането до ликвидацията;

11. изготвят периодични доклади за състоянието на поверените им язовирни стени и съоръженията към тях.

(2) За ръководител на експлоатационното звено се назначава лице със средно специално или висше образование.

(3) Ръководителят на експлоатационното звено подписва всички данни от мониторинга на хартиен носител и ги предава на лицето, осъществяващо техническата експлоатация.

ТЕХНИЧЕСКИ КОНТРОЛ

Раздел I

Технически прегледи, анализи и инспекции

Чл. 120. Контролът на техническото състояние на язовирните стени и съоръженията към тях и оценката на тяхната сигурност се осъществяват посредством:

1. технически прегледи;
2. анализ на техническото състояние;
3. инспекции за оценка на сигурността и анализ на техническото състояние.

Чл. 121. (1) Лицето, осъществяващо техническата експлоатация, и експлоатационното звено провеждат пролетни и есенни технически прегледи на язовирните стени и съоръженията към тях.

(2) Прегледите обхващат всички видове дейности на експлоатационното звено.

(3) Ако в процеса на извършване на техническите прегледи се констатират необичайни условия, които не отговарят на тези, записани в проекта за експлоатация и поддържане и в инструкциите за експлоатация, и са критични или опасни за язовирната стена и съоръженията към нея, се докладват на собственика, изпълняват се изискванията на глава втора и глава трета и се извършва инспекция съгласно чл. 120, т. 3 .

(4) Резултатите от техническите прегледи се представят в протоколи.

(5) Протоколите по ал. 4 се изработват в два екземпляра, първият от които се включва в регистъра, а вторият се съхранява от лицето, осъществяващо техническата експлоатация.

Чл. 122. (1) Анализът за техническото състояние на язовирните стени и съоръженията към тях се изготвя или възлага от лицето, осъществяващо техническата експлоатация на базата на резултатите, получени от техническите прегледи и измерванията на контролно-измервателните системи за период не по-голям от три години.

(2) Анализът на техническото състояние на язовирните стени и съоръженията към тях се приема от експертен технически съвет, назначен от собственика.

Чл. 123. (1) Инспекциите за оценка на сигурността и анализ на техническото състояние на язовирните стени и съоръженията към тях се извършват от външни за лицето, осъществяващо техническата експлоатация, експерти с участието на негови и на експлоатационното звено представители.

(2) Инспекциите за оценка на сигурността и анализ на техническото състояние на язовирните стени и съоръженията към тях се извършват при наличие на цялата документация, включена в регистъра.

(3) Лицето, осъществяващо техническата експлоатация, участва в инспекции за оценка на сигурността и анализ на техническото състояние на обекти, които не са предмет на неговата дейност, но тяхното състояние може да се отрази неблагоприятно върху обектите, чиято експлоатация осъществява то.

Чл. 124. (1) Инспекциите за оценка на сигурността и анализ на техническото състояние на язовирните стени и съоръженията към тях се извършват по предварително разработена програма.

(2) Първата инспекция по ал. 1 се извършва преди началото на завиряване.

(3) Следващите инспекции по ал. 1 се извършват, както следва:

1. в края на началния етап на експлоатация;

2. не по-късно от петата година в периода на редовна експлоатация, а след това по решение на експертен технически съвет, назначен от собственика;

3. за установяване на необходимост от реконструкция, извеждане от експлоатация или ликвидация;
4. по мотивирано искане на лицето, осъществяващо техническата експлоатация, отправено до собственика;
5. при изменение на конструкцията след реконструкция.

(4) Извънредни инспекции по ал. 1 се провеждат след:

1. авария;
2. настъпване на извънредно събитие;
3. промяна в действащата нормативна уредба за проектиране.

Чл. 125. Инспекциите за оценка на сигурността и анализ на техническото състояние на язовирните стени и съоръженията към тях се съвместяват по възможност с един от техническите прегледи.

Чл. 126. (1) Лицето, осъществяващо техническата експлоатация, изготвя:

1. програма за провеждане на инспекцията на язовирната стена и съоръженията към нея, която се одобрява от собственика;
2. комплект от необходимите документи за всяка инспекция, който се представя на екипа за провеждане на инспекцията до един месец преди нея.

(2) Лицето, осъществяващо техническата експлоатация, уведомява експлоатационното звено за времето на извършване на инспекцията.

Чл. 127. (1) Екипът от експерти за извършване на инспекцията за оценка на сигурността и анализ на техническото състояние на язовирните стени и съоръженията към тях и изискванията за оформяне на доклада по чл. 128 се определят със заповед на собственика.

(2) В състава на екипа се включват и:

1. представители на собственика;
2. за първата инспекция представители на проектанта и строителя;
3. представител на басейновата дирекция за управление на водите;
4. представител на държавната администрация, на чиято територия се намира язовирната стена;
5. представител на лицето, осъществяващо техническата експлоатация;
6. представител на експлоатационното звено.

Чл. 128. (1) Всяка инспекция за оценка на сигурността и анализ на техническото състояние на язовирните стени и съоръженията към тях завършва с представяне на доклад, който включва:

1. общо описание на обекта - за първото инспектиране;
2. резултати и анализ на наличните наблюдения и измервания с КИС между две инспекции;
3. оценка на сигурността и анализ на техническото състояние;
4. заключение и препоръки относно възможността за продължаване на експлоатацията;
5. необходимостта от ремонт, реконструкция, извеждане от експлоатация и/или ликвидация.

(2) Докладът по ал. 1 се изготвя в срок до един месец след провеждане на инспекцията и се приема от

експертен технически съвет, назначен от собственика.

Раздел II

Експертни технически съвети

Чл. 129. (1) Експертните технически съвети за приемане на анализ на техническото състояние и доклад за оценка на сигурността и анализ на техническото състояние на язовирните стени и съоръженията към тях се назначават със заповед на собственика.

(2) В експертните технически съвети могат участват представители на собственика, лицето, осъществяващо техническата експлоатация, заинтересовани ведомства, Министерството на околната среда и водите, научни и университетски структури и експерти в необходимите направления.

Чл. 130. Експертните съвети приемат заключения и препоръки за експлоатация на язовирните стени и съоръженията към тях.

Чл. 131. Експертните технически съвети приемат решения относно изменения в програмата за провеждане на инспекциите.

Чл. 132. (1) Решението на експертния технически съвет и докладите се съхраняват съгласно изискванията на глава осма.

(2) Копия от протоколите на експертните технически съвети получават лицето, осъществяващо техническата експлоатация, и експлоатационното звено.

Глава осма

ДОКУМЕНТАЦИЯ ЗА ЕКСПЛОАТАЦИЯ НА ЯЗОВИРНИ СТЕНИ И СЪОРЪЖЕНИЯТА

КЪМ ТЯХ

Раздел I

Общи положения

Чл. 133. Документацията за всяка язовирна стена и съоръженията към нея се съхранява в регистър.

Чл. 134. (1) Регистърът включва документацията от фазата на предварителните проучвания за язовирните стени и съоръженията към тях, включително до етапа на извеждане от експлоатация или ликвидация съгласно действащата нормативна уредба.

(2) Документацията по ал. 1 се оформя съгласно изисквания, определени от собственика на хартиен и магнитен носител.

Чл. 135. (1) Регистърът за съхранявана документация на язовирните стени и съоръженията към тях се открива при въвеждането им в експлоатация и се закрива при ликвидацията им със заповед на собственика.

(2) За стари язовирни стени и съоръженията към тях в експлоатация преди влизането в сила на тази наредба се извършва:

1. преглед и опис на наличната документация;
2. опис на документацията, подлежаща на възстановяване.

(3) Документацията по ал. 2 се утвърждава от лицето, осъществяващо техническата експлоатация, и се включва в регистъра.

Чл. 136. Регистърът се води в съответствие с изискванията за единна номенклатура съгласно раздел V на тази глава.

Чл. 137. При извеждане от експлоатация и/или ликвидация на язовирни стени и съоръженията към тях документацията в регистъра се предава в басейновата дирекция за управление на водите.

Раздел II

Проектна документация

Чл. 138. (1) Проектната документация се архивира в регистъра по реда на нейното разработване, като се следва логичната връзка между отделните проектни разработки.

(2) В регистъра се включва проектната документация, изготвена в съответствие с Наредба № 4 от 2001 г. за обхвата и съдържанието на инвестиционните проекти (ДВ, бр. 51 от 2001 г.), в т.ч.:

1. инженерно-геоложки проучвания (общи описания, сондажни работи, проучвателни галерии, шурфове, чертежи), оформени в доклад;

2. хидрогеоложки проучвания (оценка на вида, количеството и качеството на подземните води, подхранване, връзка с повърхностните води), оформени в доклад;

3. протоколи от лабораторни изследвания относно качествата на строителните материали;

4. проектни разработки:

а) проектни параметри, приети с решение на експертен технически съвет, назначен от собственика;

б) проект за фундирането и особености на основата;

в) изчислителни схеми, изчисления и резултати от проведени хидравлични и филтрационни изследвания, изследвания за устойчивост на откосите, изследване и анализ на напрегнатото и деформирано състояние и др.;

г) работни чертежи на язовирната стена и съоръженията към нея, включително проекти за КИС, дренажна система, преходни зони и др.;

д) доклад с резултати от всяко специално проучване;

е) доклад с резултати от проведени моделни изследвания;

ж) проект за организация и изпълнение на строителството;

з) проект за транспортните маршрути;

и) проект за машинно и електрическо оборудване (производители доставчици);

к) проект за експлоатация и поддържане;

л) инструкции за експлоатация;

м) програма за наблюдения и измервания от хидрологичния, метеорологичния и техническия мониторинг;

5. предварителен и окончателен доклад за ОВОС и решение на компетентния орган;

6. генерален план на обекта;

7. аварийен план за действие.

Раздел III

Документация от строителството

Чл. 139. Документацията от строителството се архивира в регистъра по реда на завършване на обектите и включва:

1. разрешение за строителството;

2. екзекутиви - пълен комплект с коти, разрези, включително данни от фундирането и за основата от началото на строителството до завършването на обекта;

3. резултати от натурни изследвания;
4. протоколи от скрити работи;
5. списък на доставчиците на строителни материали, които са на разположение;
6. списък на данни за производителите и доставчиците на машинното и електрическото оборудване;
7. схеми, последователност на изграждане, проведени допълнителни проучвания и разработени проекти в хода на строителството;
8. екзекутиви за КИС с детайли;
9. протоколи с резултати от изпитване на строителни материали по време на строителството и опис на пробите, подлежащи на допълнителни анализи след завършване на строителството;
10. резултати от контрол над строителните разтвори;
11. докладите с оценка на размера на насипите, защита на откосите, филтърни зони и др., за съоръженията от местни материали;
12. доклади за извършени допълнителни работи след наводнения и земетръс;
13. схеми, чертежи на бреговата ивица над и под съоръжението с оценка на срутищни явления и свлачища с изградена КИС.

Раздел IV

Документация от експлоатацията

Чл. 140. Документацията от експлоатацията се архивира в регистъра последователно, съобразно етапите на експлоатация и включва:

1. протокол за приемане на язовирната стена и съоръженията към нея от Държавна приемателна комисия;
2. разрешение за ползване;
3. резултати от първоначалното завиряване;
4. проект за експлоатация и поддържане;
5. програма за технически контрол;
6. резултати от измервания с КИС и първичната им обработка;
7. актове за единични изпитания;
8. акт за комплексни изпитания;
9. акт за проведени водни проби;
10. актуализиран аварийен план за действие;
11. анализи за техническото състояние;
12. оценки на сигурността и анализи на техническото състояние, извършени чрез инспекции;
13. протоколи от експертни технически съвети, технически съвети, технически прегледи, визуални

огледи и противоаварийни тренировки;

14. програми и протоколи за обучение на експлоатационния персонал;

15. резултати от експлоатацията на машинното и електрическото оборудване при различен режим на работа на съоръженията;

16. документацията за извършване на основен ремонт и реконструкция (от началото на процедурата до приемане на съоръжението след ремонт и реконструкция);

17. документацията по извеждане от експлоатация и ликвидация (от началото на процедурата до приключването ѝ).

Раздел V

Съхранение и ползване на документацията. Единна номенклатура

Чл. 141. Собственикът съхранява посочената в раздели II, III и IV документация в определен от него вид и обем.

Чл. 142. Лицето, осъществяващо техническата експлоатация, съхранява екземпляр от всички материали, включени в регистъра.

Чл. 143. Експлоатационното звено носи отговорност за съхраняването и попълването на регистъра.

Чл. 144. (1) Документацията за научна и изследователска работа се ползва с разрешение на собственика.

(2) Ползването на документацията за търговски цели е в съответствие с изискванията на действащата нормативна уредба.

Чл. 145. В системата на лицето, осъществяващо техническата експлоатация, се въвежда единна номенклатура за съхраняваната документация.

Чл. 146. Единната номенклатура е цифрова и позволява компютърна обработка на наличните документи.

Глава девета

ФИЗИЧЕСКА И ТЕХНИЧЕСКА ОХРАНА НА ЯЗОВИРНИТЕ СТЕНИ И

СЪОРЪЖЕНИЯТА КЪМ ТЯХ

Чл. 147. Собственикът осъществява физическата и техническата охрана на язовирните стени и съоръженията към тях съгласно проект, разработен в съответствие с действащата в тази област нормативна уредба.

Чл. 148. (1) Физическата охрана на язовирните стени и съоръженията към тях е въоръжена.

(2) Предоставянето и боравенето с бойно оръжие се осъществява в съответствие с нормативната уредба

Чл. 149. (1) Лицето, осъществяващо техническата експлоатация, съгласувано с органите на Министерството на вътрешните работи назначава специализирани комисии за обследване и контрол на охранителния режим на язовирните стени и съоръженията към тях.

(2) Ръководителите на проверяваните експлоатационни звена и на охранителните им подразделения допускат безпрепятствено специализираните комисии за обследване и контрол на охранителния режим и им оказват съдействие за изпълнение на задълженията, свързани с целите на обследването или проверката.

(3) За резултатите от извършеното обследване или проверка специализираните комисии съставят протокол, който се утвърждава от лицето, осъществяващо техническата експлоатация.

(4) Предписанията от протоколите на специализираните комисии за обследване и проверка на охранителния режим са задължителни за проверяваните.

ДОПЪЛНИТЕЛНА РАЗПОРЕДБА

§ 1. По смисъла на тази наредба:

1. "Авария" е събитие, при което се налага намаляване на експлоатационните натоварвания на язовирните стени и съоръженията към тях за извършване на ремонтни работи.

2. "Горен участък" е зоната на влияние на подпришването.
3. "Долен участък" е зоната след язовирната стена, ограничена в участък с дължина 500 м.
4. "Експлоатационно звено" е поделение на лицето, осъществяващо техническата експлоатация на язовирни стени и съоръженията към тях.
5. "Извеждане от експлоатация" е прекратяване на експлоатацията на язовирните стени и съоръженията към тях, без да се премахват основни техни конструктивни елементи.
6. "Извънредно събитие" е:
  - а) земетресение над VI степен по MSK, екстремни проливни валежи или ураганни ветрове с интензивност (обезпеченост), определена в зависимост от техническото състояние на стената и нейната уязвимост при тези условия;
  - б) свличане на част от откос, увеличаване мътността и/или дебита на филтрация, концентриран изход на филтрация или заблатяване, пукнатини, хлътвания, активиране на свлачища, срутища, авария на механичното оборудване, аномални показания на уреди.
7. "Инструкция за експлоатация" е съвкупност (комплект) от технически правила, указания, предписания и други дейности, свързани с предмета на дейност.
8. "Ликвидация" е прекратяване на експлоатацията на язовирните стени и съоръженията към тях, като част или всички техни основни конструктивни елементи се премахват, площадките им се ренатурилизират и се възстановява естественият режим на речния отток.
9. "Лицето, осъществяващо техническа експлоатация" е структура, която извършва техническа експлоатация на язовирни стени и съоръженията към тях.
10. "Облекчителни съоръжения" са преливниците и основните изпускатели на язовирните стени.
11. "Опасност" е събитие или състояние, създаващо вероятност от настъпване на вредоносни последици за язовирните стени и съоръженията към тях, за хората, материалните ценности и околната среда.
12. "Ремонт" е дейност, свързана с възстановяване на проектните параметри на язовирни стени и съоръженията към тях.
13. "Отказ" е събитие, в резултат на което поради нарушаване на един от показателите за конструктивна и технологична сигурност и показателите за опазване на околната среда язовирните стени и съоръженията към тях преминават от изправно в неизправно техническо състояние.
  - "Постепенен отказ" е вид отказ, при който граничната стойност на някой от показателите за технологична сигурност се достига постепенно.
  - "Внезапен отказ" е вид отказ, който се проявява при наличие на скрит дефект или при съчетание на натоварвания и въздействия, които язовирната стена и съоръженията към нея не могат да понесат.
  - "Частичен отказ" е отказ, при който се увеличава рискът от експлоатацията на язовирните стени и съоръженията към тях, без да се изчерпват запасите на конструктивна сигурност.
  - "Пълнен отказ" е отказ, който води до пълна загуба на експлоатационна пригодност на язовирните стени и съоръженията към тях
14. "Регистър" е цялата информация от проучвателните работи, проекта, строителството и

експлоатацията на язовирните стени и съоръженията към тях до тяхното извеждане от експлоатация и/или ликвидация.

15. "Реконструкция" е строителна дейност, свързана с възстановяване, разширяване или модернизация на част от язовирна стена или съоръжение към нея, съпроводена с промяна на съществуващата конструкция.

16. "Риск" е мярка за вероятността от настъпване на вредоносни последици върху живота и здравето на хората, материалните ценности и околната среда.

17. "Техническа експлоатация" е правно и технологично регламентирана дейност по въвеждане в експлоатация, използване по предназначение и поддържане в изправност на язовирни стени и съоръжения към тях.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 2. Наредбата се издава на основание чл. 141, ал. 2 от Закона за водите (обн., ДВ, бр. 67 от 1999 г., изм. и доп., бр. 81 от 2000 г., бр. 41 и 108 от 2001 г.; бр. 47, 74 и 91 от 2002 г.; бр. 42, 69 и 107 от 2003 г. и бр. 6 от 2004 г.).

§ 3. Всички действащи нормативни актове относно техническа експлоатация на язовирни стени и съоръженията към тях се привеждат в съответствие с наредбата в срок една година след влизането ѝ в сила.

§ 4. Указания за прилагане на наредбата се дават от министъра на околната среда и водите съвместно с министъра на регионалното развитие и благоустройството, министъра на земеделието и горите и министъра на енергетиката и енергийните ресурси.